

RADOVAN DÁVID
vzdělávací společnost

si dovoluje Vás pozvat na seminář

„Formalismus vs. materiální spravedlnost ve správním řízení“

Instituce akreditovaná u Ministerstva vnitra ČR

Termín a místo konání: 2. prosince 2026 od 9:00
online

Lektor: JUDr. Ing. Radovan Dávid, Ph.D.

sedmnáctiletá praxe asistenta soudce Ústavního soudu, osmnáctiletá praxe lektora právnických fakult v Brně a Bratislavě, patnáctiletá praxe v oblasti vzdělávání úředníků, člen Světové organizace pro rodinné právo, čestný člen Profesní komory sociálně-právní ochrany dětí, člen redakční rady Juridical Analytical Journal, autor desítek článků, monografií (mimo jiné učebnice rodinného práva a civilního práva procesního) a komentářů (mimo jiné k občanskému zákoníku, občanskému soudnímu řádu, zákonu o zvláštních řízeních soudních a exekučnímu řádu)

Správní řízení je proces, v němž se setkává zákonnost s lidskostí. Na jedné straně stojí požadavek přesného dodržení právních předpisů a formálních náležitostí, na straně druhé potřeba nalézt spravedlivé řešení, které zohlední konkrétní okolnosti a dopad rozhodnutí na život účastníků. V praxi veřejné správy se často objevuje napětí mezi právním formalismem, který chrání před svévolí, a principem materiální spravedlnosti, který klade důraz na smysl a účel zákona. Úředníci se denně setkávají s otázkou, zda mají postupovat „striktně podle formuláře“, nebo mohou zohlednit širší kontext situace. Nadměrný formalismus může vést k odcizení účastníků řízení a ztrátě důvěry v úřady, zatímco přílišná benevolence může ohrozit právní jistotu. Právní řád se snaží o rovnováhu – zejména prostřednictvím zásady přiměřenosti, proporcionality a materiální pravdy. Seminář se zaměří na rozlišení mezi formálním a materiálním přístupem, na vyvažování zákonnosti a spravedlnosti, i na aktuální judikaturu správních soudů. Účastníci se naučí rozpoznat, kdy lze ustoupit od formalismu ve prospěch ochrany práv účastníka, jak odůvodnit materiálně spravedlivé rozhodnutí a jak v praxi dosáhnout souladu mezi literou a duchem zákona.

Na konci programu bude absolvent schopen:

- rozlišit mezi formálním a materiálním pojetím spravedlnosti
- vysvětlit účel zásady zákonnosti a přiměřenosti
- aplikovat zásadu materiální pravdy v rozhodovací praxi

- chápat význam proporcionality a rovnováhy práv
- identifikovat projevy přehnaného formalismu
- využít diskreční oprávnění v souladu se zásadami dobré správy
- posoudit dopady rozhodnutí na účastníky řízení
- formulovat odůvodnění materiálně spravedlivého rozhodnutí
- rozpoznat rozdíl mezi vadou formální a vadou podstatnou
- uplatnit princip legitimního očekávání účastníků
- pracovat s relevantní judikaturou správních soudů
- aplikovat přiměřenost sankcí a opatření
- vyvážit právní jistotu a spravedlivý výsledek
- vyhodnotit míru zásahu do práv jednotlivce
- argumentovat ve prospěch smyslu a účelu zákona

Dotazy, na něž by měl být kurz především zaměřen, lze posílat na kontaktní e-mail radovandavid@radovandavid.cz.

Obsah kurzu:

1. Pojem formalismus a materiální spravedlnost

- Historický vývoj obou koncepcí
- Formální spravedlnost jako garance předvídatelnosti
- Materiální spravedlnost jako naplnění účelu zákona
- Konflikt mezi literou a duchem práva
- Správní řád jako rovnováha obou přístupů
- Vztah k právní jistotě a efektivitě rozhodování
- Vliv hodnot právního státu
- Právo jako nástroj, nikoli cíl

2. Zásada materiální pravdy a přiměřenosti

- Právní ukotvení v § 3 a 50 správního řádu
- Vyhledávací zásada a povinnost zjistit skutečný stav věci
- Proporcionalita při zásahu do práv osob
- Vyvažování právní jistoty a efektivit
- Praktické využití přiměřenosti při rozhodování
- Příklady z praxe a metodická doporučení
- Limity zásahu do procesní autonomie
- Důsledky porušení zásady materiální pravdy

3. Formalismus jako riziko správního rozhodování

- Přílišná orientace na procesní formy
- Zamítání návrhů z formálních důvodů
- Neúměrné požadavky na účastníky řízení
- Nedostatečné zohlednění individuálních okolností
- Riziko „byrokratické spravedlnosti“
- Důsledky formalismu pro legitimitu úřadu
- Možnosti nápravy podle správního řádu
- Doporučení z praxe a kontrolních nálezů

4. Materiální přístup k právu

- Spravedlnost jako cíl veřejné správy
- Teleologický a hodnotový výklad práva

- Ochrana práv účastníků jako ústřední hodnota
- Zohlednění životní situace jednotlivce
- Důraz na účel a smysl rozhodnutí
- Judikatura podporující materiální přístup
- Povinnost správního uvážení ve veřejném zájmu
- Etické aspekty rozhodování

5. Judikatura správních soudů a Ústavního soudu

- Klíčové nálezy ke vztahu formy a podstaty
- Rozhodnutí k přiměřenosti a legitimnímu očekávání
- Zneužití formalismu jako protiústavní postup
- Materiální pravda v praxi NSS
- Význam rozhodnutí ESLP a evropského kontextu
- Dopady na správní praxi
- Srovnání české a zahraniční praxe
- Shrnutí hlavních závěrů judikatury

6. Diskreční pravomoc a správní uvážení

- Rozdíl mezi volným a vázaným uvážením
- Povinnost řádného odůvodnění
- Meze soudního přezkumu
- Vyvážení rovnosti a individuální spravedlnosti
- Uvádění důvodů v kontextu principů spravedlnosti
- Odpovědnost úředníka za volbu řešení
- Příklady dobré praxe
- Kontrola přiměřenosti rozhodnutí

7. Procesní chyby a jejich význam

- Podstatné a nepodstatné vady řízení
- Kdy forma převáží nad obsahem
- Možnosti odstranění vad podle správního řádu
- Opravné prostředky a autoremedura
- Vztah mezi procesní ekonomikou a přesností
- Vliv vad na výsledek řízení
- Proporcionalita při rušení rozhodnutí
- Judikatura NSS k procesním vadám

8. Dobrá správa a lidský rozměr rozhodování

- Principy dobré správy a jejich právní základ
- Transparentnost, vstřícnost a respekt
- Role empatie ve veřejné správě
- Komunikace s účastníkem jako součást spravedlnosti
- Odůvodnění jako klíč k srozumitelnému rozhodnutí
- Dopad rozhodnutí na důvěru veřejnosti
- Úředník jako garant spravedlivého procesu
- Etika výkonu veřejné moci

9. Přiměřenost sankcí a správních opatření

- Posouzení závažnosti jednání a osobních okolností
- Zohlednění účelu sankce
- Korektiv lidskosti v rozhodování
- Zásada proporcionality v ukládání pokut
- Přiměřenost ve vztahu k dětem a zranitelným osobám
- Judikatura k úměrnosti sankcí

- Odpovědnost úřadů za excesy
- Doporučení pro praxi

10. Vztah formalismu a právní jistoty

- Význam procesní předvídatelnosti
- Riziko nahodilosti při přílišné volnosti
- Hledání rovnováhy mezi jistotou a flexibilitou
- Stabilita práva versus dynamika života
- Potřeba jasných pravidel i citlivého přístupu
- Odůvodnění jako most mezi oběma principy
- Dopad na legitimitu rozhodnutí
- Přístup soudů k formalismu

11. Praktické příklady a kazuistiky

- Situace z praxe úřadů a správních soudů
- Případy přehnaného formalismu a jejich dopady
- Jak hledat spravedlivé řešení při procesních chybách
- Modelové rozhodnutí a jeho analýza
- Příklady vhodného odůvodnění
- Reakce nadřízených orgánů a soudů
- Shrnutí doporučení pro úředníky
- Diskuse nad konkrétními zkušenostmi

12. Diskuse a závěr školení